

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-4>

УДК 336.1

ВИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ: КРИТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

DEFINITION OF PUBLIC FINANCE: A CRITICAL ANALYSIS OF CURRENT SCIENTIFIC APPROACHES

Ватрушкін Артем Олександрович

аспірант,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4874-9207>**Vatrushkin Artem**

State University of Trade and Economics

Стаття присвячена критичному аналізу сучасних наукових підходів до визначення сутності публічних фінансів. Узагальнено основні концепції тлумачення сутності даного явища із визначенням наступних підходів: інституційний, функціональний, поведінковий, стратегічний та інші. Зауважено не тотожність понять «публічні фінанси» та «державні фінанси». Виявлено обмеження існуючих підходів та запропоновано напрями поглиблення теоретичних досліджень, присвячених уточненню змісту категорії «публічні фінанси». За результатами проведеного дослідження нами визначено переваги та недоліки сучасних наукових концепцій, присвячених проблематиці публічних фінансів. Узагальнено ключові теоретичні підходи до тлумачення сутності публічних фінансів із класифікацією на класичні (традиційні) та нові (інноваційні).

Ключові слова: публічні фінанси, концепції та підходи до тлумачення публічних фінансів, державні фінанси, роль публічних фінансів.

The article is devoted to a critical analysis of contemporary scientific approaches to defining the essence of public finance. The main conceptual interpretations of this phenomenon are systematized, including institutional, functional, behavioral, and strategic approaches, among others. The study emphasizes the distinction between the concepts of "public finance" and "state finance," which are often incorrectly treated as identical. The limitations of existing approaches are identified, and directions for further theoretical research aimed at clarifying the content of the category of public finance are proposed. Purpose. The purpose of the study is to conduct a critical review of key scientific publications and to identify the main approaches to interpreting the essence of public finance. Materials and methods. The study is based on an analysis of recent scholarly works in modern financial science, using methods of analysis, synthesis, deduction, induction, logical reasoning, and theoretical generalization. Results. The study identifies the strengths and limitations of contemporary scientific concepts related to public finance. Key theoretical approaches to understanding its essence are systematized and classified into classical (traditional) and modern (innovative). Prospects. The critical review outlines перспективні напрями подальших досліджень, including the study of the transformation of public finance under crisis conditions and military conflicts; evaluation of existing methodological approaches; and the integration of new approaches (behavioral, strategic, etc.) into classical frameworks (institutional, functional, and others). The study also emphasizes the need for an interdisciplinary approach to the analysis of public finance, particularly through the integration of tools from economic theory, political science, and sociology. It highlights the role of institutional trust and transparency in shaping an effective public finance system, which becomes especially relevant under conditions of global instability. The study also emphasizes the need for an interdisciplinary approach to the analysis of public finance, particularly through the integration of tools from economic theory, political science, and sociology. It highlights the role of institutional trust and transparency in shaping an effective public finance system, which becomes especially relevant under conditions of global instability and uncertainty.

Keywords: public finance, concepts and approaches to interpreting public finance, the role of public finance.

Постановка проблеми. Явище публічних фінансів є центральною категорією наукових досліджень широкого кола дослідників фінансової науки протягом останніх десятиліть. У той же час, класичні традиційні підходи удосконалюються новими, інноваційними концепціями, а тому їхня систематизація та теоретичне узагальнення сприяє поглибленню сучасних наукових знань з проблематики публічних фінансів. Недостатньо вивченою є проблематика теоретичного узагальнення традиційних та нових наукових підходів до тлумачення сутності публічних фінансів.

Сучасні трансформаційні процеси в економіці, зумовлені глобалізацією, цифровізацією та зростанням ролі держави у регулюванні соціально-економічних відносин, актуалізують необхідність переосмислення змісту публічних фінансів як складного багатомірного явища. Посилюється значення ефективного управління фінансовими ресурсами на всіх рівнях публічної влади, що вимагає інтеграції новітніх підходів до аналізу та оцінки фінансових процесів. У цьому контексті важливим є врахування не лише економічних, але й інституційних, соціальних та поведінкових аспектів функціонування публічних фінансів. Саме така інтеграція дозволить забезпечити більш глибоке та всебічне розкриття змісту публічних фінансів і визначити перспективні напрями їх подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці публічних фінансів присвячено наукові праці таких дослідників, як Руда О. Л., Марценюк О. В. [1], Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. [2], Прутська О. О. [3], Сидор І. П., Горин В. П., Федак Ю. С., Сидор Т. І. [4], Гладішевський А. В., Коробчук Т. І. [5], Жеребило І. В. [6], Хрущ Н., Нянько Л. [7], Рибіна Л. О. [8] та інші.

У сучасній фінансовій науці проблематика публічних фінансів активно досліджується як у межах класичних, так і новітніх підходів. Зокрема, у працях Руда О. Л. та Марценюк О. В. [1] розглядаються теоретичні засади функціонування публічних фінансів та їх роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку держави. Опарін В. М., Федосов В. М. та Юхименко П. І. [2] зосереджують увагу на інституційних та функціональних аспектах публічних фінансів, розкриваючи їх місце у фінансовій системі держави.

У дослідженні Прутської О. О. [3] аналізуються сучасні тенденції розвитку публічних фінансів в умовах трансформаційної економіки, зокрема вплив глобалізаційних проце-

сів. Сидор І. П., Горин В. П., Федак Ю. С. та Сидор Т. І. [4] акцентують увагу на практичних аспектах управління публічними фінансами та підвищенні ефективності використання бюджетних ресурсів. Гладішевський А. В. та Коробчук Т. І. [5] досліджують питання модернізації системи публічних фінансів і впровадження інноваційних підходів до їх управління.

Жеребило І. В. [6] розглядає методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування публічних фінансів, зокрема в контексті забезпечення фінансової стійкості. Хрущ Н. та Нянько Л. [7] приділяють увагу впливу поведінкових факторів на формування та реалізацію фінансової політики держави. Рибіна Л. О. [8] досліджує стратегічні напрями розвитку публічних фінансів в умовах сучасних викликів, включаючи кризові явища та нестабільність економічного середовища.

Традиційні класичні підходи до тлумачення публічних фінансів – фіскальний, інституційний, функціональний – ускладнюються новими, такі як поведінковий, соціальний, ціннісний, стратегічний та інші. Комплексний погляд на фінансову систему формує необхідність у систематизації та узагальненні сучасних наукових підходів до тлумачення сутності публічних фінансів, що становить частину раніше не вирішеної наукової проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Наукова стаття присвячена критичному огляду сучасних наукових праць з проблематики публічних фінансів задля теоретичного узагальнення основних підходів до тлумачення сутності даного явища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематиці публічних фінансів присвячено широке коло наукових публікацій, що підтверджує надзвичайну актуальність обраної теми. Нами здійснено критичний огляд основних наукових публікацій із ідентифікацією підходів до тлумачення сутності публічних фінансів.

Дослідники Руда О. Л. та Марценюк О. В. визначають сутність публічних фінансів у контексті сучасних умов як складову фінансової системи, яка формує фінансові ресурси та фінансовий потенціал держави та її соціально-економічної системи, оскільки нерозривно пов'язано із динамікою та поточним станом розвитку економіки країни [1, с. 123]. Авторами також наголошено на зростання ролі публічних фінансів з позиції мобілізації фінансових ресурсів та їхнього раціонального та ефективного використання.

Підхід зазначених авторів є обґрунтованим, оскільки акцентує увагу на ролі фінансових ресурсів у розвитку економічної системи. Водночас його обмеженням є недостатня увага до монетарного виміру, що звужує комплексність аналізу. Урахування цього аспекту дозволило б повніше розкрити механізми функціонування публічних фінансів.

Науковці Опарін В., Федосов В., Юхименко П. пропонують тлумачити публічні фінанси в рамках широкого підходу, згідно з яким публічними фінансами є фінансова діяльність різноманітних публічних утворень, таких як держава, органи місцевого самоврядування, громадські організації, міжнародні організації та фінансові інститути [2], а також у рамках вузького підходу, згідно з яким під публічними фінансами автори розуміють державні та місцеві фінанси, у організації яких, незважаючи на взаємозв'язки повинні домінувати принципи автономності та незалежності [2].

На нашу думку, вищенаведена концепція визначення сутності публічних фінансів має суттєві переваги. Зокрема, дослідниками розглянуто зазначене явище у більш вузькому та широкому розумінні, що сприяє більш влучному, точному та багатогранному розумінню змісту обраного для дослідження поняття. Наведені визначення не є конкуруючими, а, навпаки, доповнюють один одного та утворюють системний та комплексний категоріальний апарат для проведення досліджень з проблематики публічних фінансів.

У той же час, критичного осмислення запропоновані визначення потребують з позицій методологічних підходів до дослідження явища публічних фінансів. Зокрема, дослідниками запропоновано тлумачення сутності публічних фінансів з позицій інституційного підходу, у рамках якого розмежовано сутність явища у широкому та вузькому розумінні. Проте досліджена категорія може розглядатися із позицій інших методологічних підходів – системного, процесного, функціонального тощо. Проведення такого дослідження із визначенням переваг та недоліків кожного із підходів мають становити перспективи подальших наукових досліджень.

На противагу вищезазначеному, дослідниця Прутська О. О. вивчає публічні фінанси з позицій функціонально-контрольного підходу, визначаючи особливості та ключові цілі розвитку публічних фінансів у сучасних умовах. Згідно з позицією авторки, функціонування публічних фінансів має бути спрямованим на

досягнення більш ефективного використання публічних фінансів, із дотриманням критеріїв прозорості, підзвітності, стратегічної спрямованості, а також досягнення контролю використання публічних фінансів [3].

У дослідженні Сидора І. П., Горина В. П., Федака Ю. С. та Сидора Т. І. висвітлено поведінкові аспекти теорії управління публічними фінансами. Зокрема, дослідники наголошують на тому, що генезис фундаментальних теорій публічних фінансів розглядає їх формування з позицій класичних підходів, тоді як поведінка та нераціональні прояви індивідів у них переважно не враховані, тоді як мають вагомий вплив на ключові індикатори управління публічними фінансами [4, с. 379].

Автори систематизують ключові поведінкові чинники, що впливають на функціонування публічних фінансів. Водночас запропонований перелік не охоплює всіх можливих проявів, зокрема тих, що виникають у кризових умовах, що відкриває перспективи для подальших досліджень.

Зокрема, не отримала висвітлення специфіка функціонування публічних фінансів в умовах кризових ситуацій, таких як пандемія, війна, що є особливо актуальним сьогодні. Зазначені невизначеності безпосередньо визначають особливості трансформації поведінкових аспектів публічних фінансів та їх проявів, тож в зазначеному контексті дослідження концепції кризових поведінкових аспектів публічних фінансів потребують більш поглибленого вивчення.

Дослідник Жеребіло І. В. наголошує, що характеристиками державних фінансів є прозорість та імперативність, що вимагає формування та розвитку державних фінансів в умовах розвиненого державного сектора, а також контрольованість цього виду економічних відносин з боку суспільства, а також відносне знеособлення постачання [5].

Важливою теоретичною проблемою є чітке розмежування понять «публічні фінанси» та «державні фінанси», які в наукових дослідженнях нерідко ототожнюються. Державні фінанси доцільно розглядати як складову публічних фінансів, що охоплює фінансові відносини, пов'язані виключно з діяльністю органів державної влади. Водночас публічні фінанси мають ширший зміст і включають фінансову діяльність органів місцевого самоврядування, а також інституцій, що забезпечують задоволення суспільних інтересів.

Таке розмежування дозволяє уникнути звуження змісту досліджуваної категорії та

забезпечує більш точне визначення її функцій і ролі в економічній системі.

Варто додати, що дослідниця Луніна І. О. вказує на те, що основне місце в цих процесах слід відводити змісту та розумінню завдань державних фінансів у сучасній державі [6]. Таке тлумачення публічних фінансів розкриває новий, соціальний аспект його сутності. У той же час, як і в попередньому дослідженні, дослідження публічних фінансів у даній публікації дещо звужене до державного аспекту.

Науковці Хрущ Н. та Нянько Л. зазначають, що в умовах соціально-економічної нестабільності публічні фінанси є важливим елементом фінансової системи, який не може автоматично адаптуватися до змін [7]. Таким чином, ця категорія може розглядатися із позицій ціннісного підходу, який розкриває їх як цінність та невід'ємний елемент розвитку суспільних відносин.

Додамо, що дослідниця Рибіна Л. О. стверджує, що саме публічні інвестиції є основним фактором, що визначає перспективи сталого розвитку регіону, тому прийняття рішень про цілі та об'єкти публічного інвестування має бути інтегровано з вибором стратегічної альтернативи та обґрунтуванням ключових цілей сталого розвитку [8]. Стратегічний підхід до дослідження публічних фінансів також є важливим аспектом суті цього явища. Проте наразі у сучасних наукових публікаціях він лише починає формуватися.

Узагальнюючи та критично осмисливши наукові публікації останніх років, що присвячені проблематиці публічних фінансів, нами визначено низку підходів до розуміння сутності явища публічних фінансів (рис. 1).

Отже, рисунок 1 відображає систематизацію підходів до тлумачення публічних фінансів за критерієм домінуючої дослідницької оптики. Зокрема, інституційний підхід акцентує увагу на суб'єктах фінансових відносин, функціональний – на напрямках використання фінансових ресурсів, поведінковий – на впливі рішень економічних агентів, а стратегічний – на довгострокових цілях розвитку. Така класифікація демонструє, що жоден із підходів не є універсальним, а їх поєднання забезпечує більш повне розуміння сутності публічних фінансів.

У той же час, запропоновані дослідниками визначення та концепції швидше не конкурують, а взаємодоповнюють один одного. Складність та багатогранність явища публічних фінансів обумовлює чисельну кількість

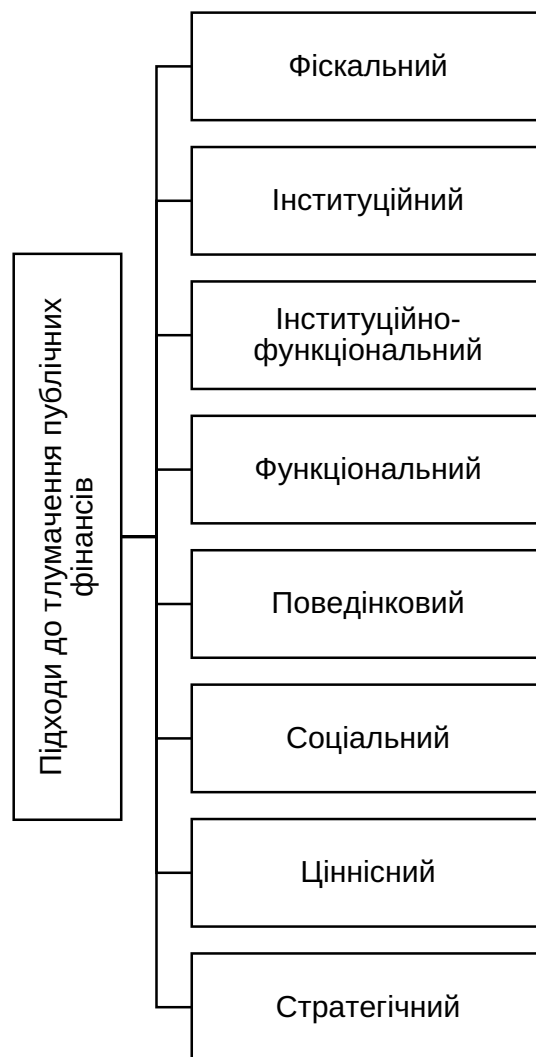

Рис. 1. Підходи до тлумачення сутності публічних фінансів

Джерело: сформовано автором

підходів та інтерпретацій його сутності та різноманітності площин, у яких досліджено категорію публічних фінансів.

Висновки. За результатами проведеного дослідження здійснено критичне осмислення сучасних наукових публікацій, присвячених проблематиці публічних фінансів. Обґрунтовано доцільність розмежування публічних і державних фінансів як взаємопов'язаних, але не тотожних категорій. Доведено, що існуючі підходи мають переважно комплементарний характер і відображають різні аспекти складного фінансового явища. Визначені перспективи подальших наукових досліджень, до яких відносимо наступні:

– дослідження трансформації публічних фінансів в умовах кризових явищ та військових дій;

– оцінка переваг та недоліків існуючих сучасних методологічних концепцій щодо тлумачення сутності публічних фінансів;

– інтеграція нових підходів (поведінковий, стратегічний тощо) в класичні концепції (інституційна, функціональна та інші).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Руда О. Л., Марценюк О. В. Функціонування публічних фінансів в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 122-128. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3035/3071> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 110-128.
3. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник*. 2021. № 3 (26). С. 131-135.
4. Сидор І. П., Горин В. П., Федак Ю. С., Сидор Т. І. Поведінкові контури теоретичної конструкції публічних фінансів. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 377-392. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-377-392> (дата звернення: 12.04.2026).
5. Гладішевський А.В., Коробчук Т.І. Фінансовий механізм публічного інвестування в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-29> (дата звернення 13.04.2026).
6. Жеребило І.В. Публічні фінанси та їхня роль у забезпеченні соціальної сфери економіки країни: теоретичний аспект. *Вісник університету банківської справи*. 2019. № 1 (34). С. 95-106.
7. Хрущ Н., Нянько Л. Забезпечення стійкості публічних фінансів в умовах соціально економічної нестабільності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023, № 2. С. 59-64.
8. Рибіна Л.О. Управління процесом публічного інвестування регіонального сталого розвитку. *Теоретико-методичні та практичні аспекти публічного управління та адміністрування*: кол. монографія за ред. О.П. Славкової. Суми: МакДен. 2023. С. 24-45.

REFERENCES:

1. Ruda O. L., Martseniuk O. V. (2024) Funktsionuvannya publichnykh finansiv v suchasnykh umovakh [Functioning of public finance in modern conditions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, no. 4, pp. 122–128. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3035/3071>.
2. Oparin V. M., Fedosov V. M., Yukhymenko P. I. (2017) Publichni finansy: heneza, teoretychni kolizii ta praktychna kontseptualizatsiia [Public finance: genesis, theoretical collisions and practical conceptualization]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, no. 2, pp. 110–128.
3. Prutska O. O. (2021) Zmist ta struktura publichnykh finansiv: teoretychnyi aspekt [Content and structure of public finance: theoretical aspect]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk – Pryazovskyi Economic Herald*, no. 3 (26), pp. 131–135.
4. Sydor I. P., Horyn V. P., Fedak Yu. S., Sydor T. I. (2025) Povedinkovi kontury teoretychnoi konstruksii publichnykh finansiv [Behavioral contours of the theoretical construction of public finance]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 2, pp. 377–392. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-377-392>.
5. Hladysheskyi A. V., Korobchuk T. I. (2022) Finansovyi mekhanizm publichnoho investuvannya v suchasnykh umovakh [Financial mechanism of public investment in modern conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, issue 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-29>.
6. Zherebylo I. V. (2019) Publichni finansy ta yikhnia rol u zabezpechenni sotsialnoi sfery ekonomiky krainy: teoretychnyi aspekt [Public finance and their role in ensuring the social sphere of the country's economy: theoretical aspect]. *Visnyk universytetu bankivskoi spravy – Bulletin of the University of Banking*, no. 1 (34), pp. 95–106.
7. Khrushch N., Nianko L. (2023) Zabezpechennia stiikosti publichnykh finansiv v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti [Ensuring the stability of public finance under conditions of socio-economic instability]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University*, no. 2, pp. 59–64.
8. Rybina L. O. (2023) Upravlinnia protsesom publichnoho investuvannya rehionalnoho staloho rozvytku [Management of the public investment process of regional sustainable development]. In: Slavkova O. P. (ed.) *Teoretyko-metodychni ta praktychni aspekty publichnoho upravlinnia ta administruvannya – Theoretical, methodological and practical aspects of public administration*. Sumy: MakDen, pp. 24–45.

Дата надходження статті: 17.04.2026

Дата прийняття статті: 08.05.2026

Дата публікації статті: 15.05.2026